

Господо Академици!

Минула година била је кобна година по Српску краљевску академију. У њој су преминули академици Владимир К. Петковић, Сима М. Лозанић и Теодор Тарановски и дописни чланови њезини: Јан Розвадовски, Сима Тројановић и Михаило Пупин.

Допустићете ми да у овом свечаном тренутку с дубоким пијететом приђем помену њихову.

Владимир К. Петковић. Петковић је рођен у Бољевцу 1873 године. Испит зрелости положио је 1892 у Зајечару. Одмах с јесени те године уписао се у природно-математички отсек Филозофског факултета Велике школе. У то време у нашој вишој настави науке нису

биле још довољно разврстане по групама и тако је и Петковић у Великој школи онога времена поред геологије и палеонтологије морао студирати и све остале науке у разгранатој области биолошке и абиолошке групе. Професор геологије у Великој школи био је Петковићу г. Јован М. Жујовић. Од тог времена до данас прошло је равно четрдесет година. У том периоду геологија је у нас дошла до великог полета, али се и поред многих нових оријентација њезине мисли и новог схватања о природи геолошких процеса и појава, она ипак није могла никад одвојити од оне основе коју јој је Жујовић у своме магистралном делу: Геологија Србије био поставио.

Чим је свршио Велику школу, Петковић је отишао у Беч на даље студије. Тадашња бечка геолошка школа је својом славом претицала све остале геолошке школе у свету. У њој је Петковић остао годину дана слушајући професора Сиса и радећи у Палеонтолошком институту Бечког универзитета. Године 1905 изабрат је за асистента Геолошког завода универзитета у Београду. Ту, у Геолошком заводу, израдио је Петковић своју докторску тезу и положио је 1908 године

докторат — хронолошки први у Филозофском факултету Београдског универзитета.

У прво време Петковић се био посветио испитивању геологије Јужне Србије. Одмах затим почео је радити и на геологији Источне Србије. Његова позната монографија: о Тупижници, објављена у Споменику Српске краљевске академије, имала је већ обележје праве научне обраде. То је био први рад његов о теренима Источне Србије; али он сам собом био је само почетак оне дуге серије радова, са којих ће Петковић постати најзнаменитији специјалиста у изучавању кретацејске периоде у геологије Источне Србије. Синтезом тих радова дошао је Петковић, као што ћу мало доцније поменути, до сасвим нових, врло значајних схватања тектонике Источне Србије — значајних по томе, што је он њима оборио све погледе које су о формацији тога дела наше земље имали и наши и страни геолози. Његова слика кретацејских терена Источне Србије била је, дакле први његов тријумф; глобалан тријумф његова дела, то је његова концепција тектонике Источне Србије.

Како је могао Петковић доћи до тих својих схватања, због којих је његово име ушло

у историју геологије уопште? Један филозоф енглески рекао је да се општа историја може читати на два начина: унапред или уназад. Историју мисли, међутим, морамо читати на оба начина — на оба начина зато, што пратећи мисао у њезину развиту увек морамо знати шта је било пре ње и шта је, с друге стране, настало после ње. Тако ћемо и Петковићеву мисао разумети само тако, ако је будемо пратили у току развита геологије од првих дана њезине појаве у нас до оне прекретнице, коју је у томе току она изазвала.

Геологија је релативно млада наука. У првој половини XIX века *Cuvier* Француз и *Lyell* Енглеz били су вође њезине мисли. У другој половини тога века геологија се развијала нарочито под утицајем Сисових идеја. За развита геологије у нас значајно је што је прва свеска заставничког дела Сисовог: *Das Antlitz der Erde*, објављена некако баш у оно време кад је у Ееликој школи установљена катедра геологије. То Сисово дело изазвало је праву револуцију у геологији уопште и утицаји Сисови се јасно виде и на еволуцији наше геолошке мисли. Својим знаменитим радом Жујовић је поставио основе Геологији Србије и успео

је да Србију извуче из научне сфере Беча. И Цвијић као геоморфолог, већ по томе што геоморфологија залази у области и географије и геологије, бавио се и геологијом. Али је он проблеме геологије наше земље обрађивао у вези са рељефом њезиним, не залазећи при томе у поједина проучавања свих оних елемената који се налазе у нашој земљи под кором њезином. Ти су елементи постали током других геолошких процеса и они су скупом својим коначно и изградили слику утробе наше земље. Петковић је први увидео да најпре у детаљима треба проучити стратиграфију формација. Тек у даљем току рада, по његову схватању, требало је поступно прећи и на тектонику. У тој поступности и непрекидном стремљењу његова духа према све сложенијим стратиграфско-тектонским питањима и проблемима изградио се познати колорит његове научне мисли.

У самом почетку свога рада Петковић се стога сав био предао проучавању кретацејске формације наших терена. При проучавању тих терена запазио је он да има врло велике сличности између кретацејске формације наших терена и те исте формације терена Јужне

Француске. Због тога он са својим збиркама крену једнога дана у Гренобл. Тадашњи професор геологије Универзитета у Греноблу, Ки-лијан, био је чувен са својих студија креде. У његову институту је Петковић проучио све збирке Ки-лијанове и одредио је своје. Те збирке његове претстављају најдрагоценији материјал за проучавање креде наше области. Кад је завршио главни део стратиграфског рашчлањавања, Петковић у сталном наслону на идеје Си-сове, отпоче прилазити и решавању тектонских проблема. На том новом терену рада почео је он анализирати и критички испитивати радове и Бончева, и Цвијића, и Мургочи-а и Радовановића. Проверавајући их на оштрици својих ранијих детаљних студија и залазећи при том у све сложенија стратиграфска и тектонска питања, Петковић је синтезом својих радова израдио своје значајно гледиште тектонске структуре Источне Србије. Главни резултати тога рада Петковићева су ово: не завршава се пред-балканска антиклинала Ст. Бончева на Вршкој Чуки; и не постоје, као што Цвијић тврди, у Источној Србији четири тектонска елемента; и не постоје два одвојена планинска венца: Карпатски и Балкански,

као што се то раније мислило, већ постоји само један, Карпатско-Балкански, планински венац (лук) у алписком орогену. То схватање Петковићево је данас примљено у науци и један од најбољих тектоничара данашњих, Кобер, усвојио га је и изложио га је у своме познатом делу *Das Alpine Europa*.

Пред крај свога живота Петковић је почео писати Геологију Источне Србије. Прва књига тога дела објављена је после његове смрти у посебним издањима Академије, али ни у њој због болести, која је полако али свирепо подривала његов и иначе слаб организам, Петковић није могао да оцрта слику и неких најинтересантнијих терена Источне Србије. У другој књизи хтео је Петковић да напише и обради динамику убирања и формирања навлака и да оцрта утицаје Родопске Масе на структуру Источне Србије. Мислио је, и тако би вероватно и било, да ће те његове студије бити врло драгоцени прилози за студију опште тектонике алписког орогена, али га смрт пре времена уграби на велику штету науке.

Главни рад Петковићев био је посвећен студији геологије. Али се он поред тога, као

организатор научног рада, бавио и другим неким пословима, који су били у тесној вези са геологијом. Он је био чувен са геолошког картирања терена; он је као уредник Геолошких анала Балканског Полуострва, томе нашем часопису дао обележје правог научног часописа; по његовој иницијативи основан је Геолошки институт Краљевине Југославије и он је био први претседник Геолошког комитета тога Института итд.

Нећу и не могу да овоме спомену Петковићева дела не додам још само коју реч. Није Владимир Петковић био само велики геолог и велики организатор геолошке мисли у нашој земљи. Владимир Петковић био је *last not least*, и изванредно добар човек. Његова душа била је у перманентном зрачењу најплеменитијих осећања. По дубини њезиној у нашем друштву једва да би Петковића ко и достигао, а камо ли претицао.